

І. В. Положешна, аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, головний спеціаліст управління стратегічного планування та комунікацій Міністерства молоді та спорту України

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: РЕЗУЛЬТАТИ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Об'єднання громад – ключовий елемент реформи децентралізації, яка передбачає передачу значної частини ресурсів і повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування, що представляють інтереси громад. Наближення влади до місцевих жителів, згідно із задумами ініціаторів реформи, здатне полегшити управління громадами, підвищити якість надання послуг громадянам і стимулювати соціально-економічний розвиток територій.

На тлі непростой політичної ситуації вибори в територіальні громади засвідчили, що реформа децентралізації триває. Від того, як новоутворені територіальні громади, а також ті об'єднані громади, які виникли раніше, скористаються новими можливостями та умовами, багато в чому залежатимуть подальші перспективи децентралізації.

Під час реформування органів місцевого самоврядування необхідно спрямувати зусилля і ресурси на збалансований розвиток територіальних громад.

Ключовими перевагами об'єднаних територіальних громад є вагоме зростання фінансових ресурсів, якими вони можуть розпоряджатися.

Разом із додатковими фінансовими ресурсами громади отримали нові повноваження. Це повноваження у сфері освіти, надання адміністративних послуг, охорони здоров'я, соціального захисту. Деякі громади отримали повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю.

Основними перешкодами на шляху ефективного виконання нових повноважень є відсутність кваліфікованих кадрів у новостворених територіальних громадах. Ця проблема має цілком об'єктивний характер, зважаючи на обмаль досвіду у багатьох посадовців органів місцевого самоврядування, необхідного для роботи зі значно більшими ресурсами, повноваженнями і відповідальністю.

Велике значення для проведення реформування органів місцевого самоврядування та створення об'єднаних територіальних громад має комунікація. Адже навіть невелике переважання прихильників реформи є доволі обнадійливим і свідчить про збереження суспільного кредиту довіри до подальших кроків держави у цій сфері.

Важливе місце займає забезпечення безпеки громадян під час децентралізації влади та реформування органів місцевого самоврядування.

Адже децентралізація в Україні відбувається в умовах збройного конфлікту з Росією і впливу пов'язаних із ним негативних явищ, неефективної боротьби з корупцією, проведення в Україні масштабних реформ, у т.ч. в секторі безпеки, за умов україн обмежених ресурсів і корупції, економічних негараздів, негативних міграційних процесів і втрат людського ресурсу, дестабілізуючих процесів у занадто різноманітному політичному середовищі, кризи довіри громадян України до влади та політичної еліти загалом.

Ключові слова: розвиток економіки регіонів, матеріально-технічне забезпечення, спроможність регіонів, збалансований розвиток територіальних громад, безпека громадян, механізми спроможності громад.

I. V. Polozheshna. Analytical support of the decentralization process: results, challenges, prospects

Community integration is a key element of decentralization reform, which involves the transfer of significant resources and powers from public authorities to local governments. Bringing the government closer to local residents, according to the plans of the initiators of the reform, can facilitate the management of communities, improve the quality of services to citizens and stimulate the socio-economic development of the territories.

Against the background of a difficult political situation, elections to local communities have shown that decentralization reform is ongoing. The future prospects of decentralization will largely depend on how the newly formed territorial communities, as well as those united communities that emerged earlier, take advantage of the new opportunities and conditions.

During the reform of local self-government bodies it is necessary to direct efforts and resources to the balanced development of territorial communities.

The key benefits of united territorial communities are a significant increase in the financial resources they can manage.

Along with additional financial resources, communities were given new powers. These are powers in the field of education, administrative services, health care, social protection. Some communities have been given powers in the field of architectural and construction control.

The main obstacles to the effective implementation of the new powers are the lack of qualified personnel in the newly created territorial communities. This problem is quite objective, given the lack of experience of many local government officials needed to work with much greater resources, authority and responsibility.

Communication is of great importance for the reform of local self-government bodies and the creation of united territorial communities. After all, even a small predominance of supporters of the reform is quite encouraging and indicates the preservation of public credit for further steps of the state in this area.

An important place is occupied by ensuring the security of citizens during the decentralization of power and the reform of local self-government bodies.

After all, decentralization in Ukraine takes place in the context of the armed conflict with Russia and the impact of related negative phenomena, ineffective fight against corruption, large-scale reforms in Ukraine, including in the security sector; given the extremely limited resources and corruption, economic unrest, negative migration processes and loss of human resources, destabilizing processes in too diverse a political environment, the crisis of confidence of Ukrainian citizens in power and the political elite in general.

Key words: development of economy of regions, material and technical maintenance, capacity of regions, balanced development of territorial communities, safety of citizens, mechanisms of capacity of communities.

Постановка проблеми. Об'єднання громад – ключовий елемент реформи децентралізації, яка передбачає передачу значної частини ресурсів і повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування, що представляють інтереси громад. Наближення влади до місцевих жителів, згідно із задумами ініціаторів реформи, здатне полегшити управління громадами, підвищити якість надання послуг громадянам і стимулювати соціально-економічний розвиток територій.

На тлі непростой політичної ситуації вибори в територіальні громади засвідчили, що реформа децентралізації триває. Від того, як новоутворені територіальні громади, а також ті об'єднані громади, які виникли раніше, скористаються новими можливостями та умовами, багато в чому залежатимуть подальші перспективи децентралізації.

Під час реформування органів місцевого самоврядування необхідно спрямувати зусилля і ресурси на збалансований розвиток територіальних громад.

Тому важливо проаналізувати справжній прогрес реформи на цьому етапі, чого вдалося і не вдалося досягнути, а також зрозуміти, які перспективи та виклики стоять перед децентралізацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми територій привертають увагу багатьох учених і фахівців як в Україні так і за кордоном. У вітчизняній науці досить глибоко обґрунтовано необхідність комплексного підходу до дослідження територій, їх багатофункціональну сутність і соціальні аспекти розвитку, роль органів місцевого самоврядування і громад у розв'язанні сучасних проблем на регіональному та місцевому рівні.

Питання децентралізації влади вивчали у своїх наукових дослідженнях такі провідні науковці, як: В. Борденюк, Ж. Ведель, І. Грицяк, Р. Колишко, М. Корнієнко, К. Линьов, В. Малиновський, А. Матвієнко, Н. Пігуль, Л. Сус, Ю. Тихомиров та інші.

Водночас, незважаючи на цінність проведених наукових досліджень, окремі аспекти проблем становлення територіальних громад в регіонах залишаються недослідженими. Існує потреба в обґрунтуванні впливу механізмів спроможності на розвиток територіальних громад, в аналізі перших результатів децентралізації та викликів, з якими стикаються органи місцевого самоврядування. На підставі отриманих результатів можна окреслити перспективи розвитку інституційно спроможних територіальних громад.

Мета статті – аналіз та узагальнення наукових досліджень щодо аналітичного забезпечення процесу децентралізації, його результатів, викликів, перспектив.

Виклад основного матеріалу. Щоб отримати комплексний зріз поточного стану децентралізації, важливо провести аналіз соціально-економічного розвитку регіонів, адже територіальна громада є базовою структурною одиницею регіону.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки (далі – Стратегія), якою передбачено: «Першочерговими завданнями нової регіональної політики є прискорення економічного зростання регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення нових робочих місць, покращення зайнятості населення, створення умов для повернення на батьківщину трудових мігрантів. Саме це може дати швидке та стійке зростання рівня якості життя людини незалежно від того, де вона народилася, де проживає зараз і де буде проживати у майбутньому» [6].

Необхідність підготовки цієї Стратегії зумовлена наявністю викликів, які постали перед Україною протягом останніх семи років і суттєво впливають на ситуацію в регіонах, а також на якість життя жителів міст і сіл.

Аналізуючи соціально-економічний розвиток регіонів, ми бачимо певну диспропорцію між економічними показниками, які впливають на інституційну спроможність не тільки територіальних громад а й на конкурентоспроможність регіонів.

За даними Державної служби статистики, концентрація фінансово економічних, інвестиційних і трудових ресурсів спостерігається у чотирьох регіонах України, а саме у Київській, Дніпропетровській, Харківській,

Донецькій областях та м. Києві. У цих областях загальна частка валового регіонального продукту становить більше 50% від загального показника по Україні. Водночас у 10 регіонах України (Сумська, Чернігівська, Кіровоградська, Волинська, Рівненська, Херсонська, Закарпатська, Тернопільська, Луганська, Чернівецька області) загальна частка валового продукту становить лише 15% від загального показника по Україні. Ця диспропорція у розвитку економіки регіонів спостерігається з 2013 року [7].

Іншою проблемою розвитку регіонів є загальний ступінь зносу основних засобів, який становить 55,1%. У 15 регіонах України зношення основних засобів становить більш ніж 60%. Майже стовідсоткова зношеність основних засобів спостерігається у Кіровоградській (96,7%) та Вінницькій (97,1%) областях.

За даними Держстату, станом на 01.01.2019 року капітальні інвестиції концентруються в м. Києві, Київській та Дніпропетровській областях.

Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу найбільший у м. Києві, що становить 69 039,4 грн на одну особу, найменший в Тернопільській області – 1493,7 грн/особу, тобто в 46,2 раза менший [7].

Скорочується обсяг прямих іноземних інвестицій. Якщо станом на 01.01.2014 року у м. Києві прямі іноземні інвестиції у розрахунку на одну особу становили 9958,7 грн, то станом на 01.01.2019 року цей показник зменшився у 1,7 раза і становив 5828,4 грн [7].

Крім, того існує диспропорція стосовно обсягу прямих іноземних інвестицій між регіонами, яка в 2014 році становила 156,6 раза (максимальне значення: м. Київ – 9958,7 грн/особу; мінімальне значення: Тернопільська область – 63,6 грн/особу), а в 2019 році – в 119,4 раза (максимальне значення: м. Київ – 5828,4 грн; мінімальне значення: Чернівецька область – 48,8 грн/особу) [7].

Станом на 01.01.2019 року більшість інвестицій надходить із внутрішніх джерел, а саме:

- власні кошти підприємств та організацій – 70%;
- кошти місцевих бюджетів – 9%;
- кредити банків та інші позики – 9%;
- кошти населення на будівництво житла – 6%;
- кошти державного бюджету – 4%;
- інші джерела фінансування – 1,5%;
- кошти іноземних інвесторів – 0,5% [3].

Проаналізувавши деякі економічні показники, дійшли висновку, що Україна, регіони та територіальні громади мають певні виклики, які заважають їм бути інституційно спроможними.

Економічне зростання обмежується старінням населення, що посилює низьку продуктивність праці. Працездатне населення задіяно в галузях економіки, які не модернізуються та застосовують застаріле технологічне обладнання. Підприємства орієнтуються на експорт сировини, а не на виробництво продукції з цієї сировини.

Проблемними питаннями є розвиток транспортної і телекомунікаційної мережі. На жаль, у багатьох сільських населених пунктах відсутнє належне транспортне сполучення між центром громади, закладами охорони здоров'я, освіти, центрами надання адміністративних послуг, що унеможливує надання якісних послуг населенню.

У більшості сіл, селищ відсутнє інтернет-покриття, і члени громади не мають можливості користуватися електронними послугами органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

У закладах освіти, охорони здоров'я, культури застаріле або відсутнє належне матеріально-технічне забезпечення (комп'ютери, ноутбуки, модеми та ін.), що унеможливує використання новітніх технологій (телемедицина, дистанційне навчання тощо).

Отже, для підвищення спроможності регіонів та громад необхідно:

- створити правові умови залучення інвестицій, в тому числі іноземних;
- використовувати інновації та впроваджувати їх у різних галузях економіки;
- створювати умови для навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації працездатного населення, використовуючи неформальну освіту;
- вирішити питання стосовно експорту продукції в країни Європейського Союзу та інші країни світу, виробленої українськими виробниками;
- створити рівні конкурентні умови для розвитку та функціонування малого та середнього бізнесу.

Під час реформування органів місцевого самоврядування необхідно спрямувати зусилля і ресурси на збалансований розвиток територіальних громад.

Аналізуючи процес децентралізації, необхідно відзначити певні загрози, пов'язані з процесом добровільного об'єднання. На нашу думку, подекуди внаслідок об'єднання маленькі й небагаті громади опиняються у вкрай депресивному становищі, адже кошти, які раніше надходили до районного бюджету і якими районна влада відшкодовувала дефіцит бюджету цих громад, перейшли до новостворених територіальних громад. У результаті такі громади більше не можуть сподіватися на підтримку районної влади, і їхнє фінансове становище стає майже катастрофічним. Долучення до процесу об'єднання для цих громад також іноді є проблематичним, оскільки далеко не всі фінансово успішні громади хочуть об'єднуватися із ними [2].

Ключовими перевагами об'єднаних територіальних громад є вагоме зростання фінансових ресурсів, якими вони можуть розпоряджатися.

Відкрилися можливості вирішувати проблеми громад, які накопичувались роками і на які постійно бракувало коштів. Зокрема, найчастіше гроші, отримані в результаті фінансової децентралізації, вкладаються в ремонти доріг, утримання закладів освіти, благоустрій територій та ремонт і реконструкцію закладів соціально-культурної сфери. Доволі поширеною практикою є заходи з енергозбереження, покликані зекономити кошти в майбутньому.

Необхідно відзначити, що посадові особи органів місцевого самоврядування успішно освоюють кошти. Вони здатні швидко реалізовувати проекти, спрямовані на вирішення конкретних проблем громад.

Водночас, на нашу думку, більшість витрат спрямована на вирішення короткострокових проблем, тоді як проєктів, покликаних стимулювати довгостроковий розвиток громад, дуже обмаль.

Незважаючи на те, що більшість експертів радять громадам не просто витратити кошти, а інвестувати їх із метою підвищення надходжень до місцевих бюджетів (відкривати нові підприємства та створювати нові робочі місця, приваблювати приватних інвесторів тощо), органи місцевого самоврядування не поспішають впроваджувати такі проєкти в життя [2].

Необхідно відзначити як об'єктивні, так і суб'єктивні причини такого стану справ.

З одного боку, посадовцям потрібен час і досвід для того, щоб не лише усвідомити необхідність інвестиційних проєктів, а почати втілювати їх у життя. На нашу думку, перехід від реалізації поточних проєктів до довгострокових є питанням часу.

З іншого боку, представники територіальних громад спочатку схильні вирішувати найбільш нагальні проблеми, які часто полягають у незадовільному стані комунальних підприємств та закладів. Посадовці прагнуть не лише «залатати дірки», які існували роками, а і швидко продемонструвати населенню конкретні вигоди від об'єднання для набрання рейтингу головою територіальної громади та окремими депутатами. При цьому необхідно зауважити, що використання коштів лише на поточні витрати загрожує фінансовій спроможності громад.

Якщо в громадах не будуть створені додаткові джерела доходів, то існує небезпека, що їм забракне коштів на виконання нових повноважень, які з часом органи місцевого самоврядування отримають від держави.

Разом із додатковими фінансовими ресурсами громади отримали нові повноваження. Це повноваження у сфері освіти, надання адміністративних послуг, охорони здоров'я, соціального захисту. Деякі громади отримали повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю. Проблемними є повноваження щодо права розпоряджатися землею за межами населених пунктів.

Основними перешкодами на шляху ефективного виконання нових повноважень є відсутність кваліфікованих кадрів у новостворених територіальних громадах. Ця проблема має цілком об'єктивний характер, зважаючи на обмаль досвіду у багатьох посадовців органів місцевого самоврядування, необхідного для роботи зі значно більшими ресурсами, повноваженнями і відповідальністю. При цьому нестача кадрів найгостріше проявляється у сферах, де нові повноваження є складнішими і потребують більшої спеціалізації, зокрема у земельних питаннях та сфері архітектурно-будівельного контролю.

Найбільший дефіцит кадрів існує в територіальних громадах, де населення менше 3,0 тис осіб, та в громадах із центрами у селах і невеликих селищах.

Іншою поширеною проблемою, на нашу думку, є прогалини в законодавстві та нерегульованість процесу передачі повноважень і майна комунальної власності районів до територіальних громад [3].

Також існують проблеми з розподілом освітньої та медичної субвенцій між районами і територіальними громадами, зокрема стосовно фінансування медичних закладів вторинної ланки.

Також необхідно відзначити неготовність частини посадовців органів місцевого самоврядування співпрацювати з районними державними адміністраціями та районними радами аж до повного розриву стосунків між ними; небажання районної влади віддавати повноваження новоствореним територіальним громадам.

Деякі керівники територіальних громад у своєму новому статусі відчують всездозволеність і в умовах відсутності державного контролю за рішеннями органів місцевого самоврядування можуть виходити за рамки дозволеного законом [4].

Відсутня взаємодія районних державних адміністрацій з районними радами та депутатським корпусом. У зв'язку з об'єднанням територіальних громад та передачею повноважень у багатьох сферах від районних рад територіальним громадам виникла проблема доцільності функціонування районних рад і їх місця в процесі децентралізації.

Посадовими особами органів місцевого самоврядування майже не використовується інструмент співробітництва між громадами.

Існує досить багато причин такого стану справ, однак серед найважливіших – це брак інформації про сутність і механізми співробітництва та неготовність самих громад до цього. Дехто вважає, що стимулювання громад до співробітництва навіть може зашкодити процесу об'єднання, бо в такому разі громади не бачитимуть необхідності в об'єднанні.

Однак ті громади, де використовують співробітництво, переконані, що цей механізм, навпаки, здатен підготувати громади до об'єднання та збагатити їх досвідом, необхідним для успішного функціонування у статусі об'єднаних територіальних громад.

Найчастіше це співробітництво набуває форми реалізації спільних проєктів. Значно рідше громади співпрацюють із метою спільного утримання підприємств і установ чи делегування повноважень і ресурсів іншій громаді.

При цьому співробітництво практично ніколи не відбувається у формі утворення спільних підприємств чи спільних органів управління.

Велике значення для проведення реформування органів місцевого самоврядування та створення об'єднаних територіальних громад має комунікація. Адже навіть невелике переважання прихильників реформи є доволі обнадійливим і свідчить про збереження суспільного кредиту довіри до подальших кроків держави у цій сфері [5].

Комунікація органів влади з мешканцями своїх територій відбувається здебільшого двома каналами:

- завдяки організації різноманітних зустрічей і обговорень безпосередньо в самих громадах;
- через засоби масової інформації, соціальні мережі.

При цьому перший спосіб, на нашу думку, є доволі ефективним і подекуди дозволяє переконати мешканців громад у вигодах від процесу об'єднання. Однак це вдається не завжди, оскільки на громадян сіл і маленьких селищ великий вплив мають голови громад, які, як уже було зазначено раніше, подекуди опираються об'єднанню.

Крім того, багато залежить від конкретних осіб, що беруть участь у подібних зустрічах: мешканці громад не завжди довіряють представникам місцевих державних адміністрацій чи експертам з обласних центрів.

Натомість ефективність комунікації через засоби масової інформації та соціальні мережі виміряти доволі складно. Органи влади роз'яснюють суть і переваги децентралізації у місцевих газетах і на сайтах органів державної влади та органів місцевого самоврядування, проте комунікації недостатньо, а це негативно впливає на обізнаність мешканців громад. Інформація, яку подають у державних і комунальних засобах масової інформації, зазвичай формалізована та не викликає інтересу в пересічних громадян. Необхідно відзначити важливу роль неурядового сектору, представники якого здатні доносити інформацію у доступнішому форматі та доповнювати комунікаційні зусилля органів влади.

Посилення здатності громадян впливати на ухвалення рішень у своїх громадах було одним із ключових завдань децентралізації. Зважаючи на відносно короткий термін з часу її початку, не дивно, що в 2016 році 15% українців були задоволені тим, як вони можуть впливати на владу свого міста, селища чи села.

При цьому загальна готовність громадян брати участь у вирішенні проблем своїх громад також не надто висока: тільки 32% опитаних висловили бажання робити це в разі розширення прав органів місцевого самоврядування.

Однак і серед них більшість віддає перевагу пасивним або опосередкованим інструментам впливу: 29% готові голосувати на виборах, 24% – брати участь у роботах із благоустрою.

Популярність більш безпосередніх механізмів – участі в громадських слуханнях, органах самоорганізації населення чи громадських радах при органах місцевого самоврядування – нижча.

Населення територіальних громад навчилося здійснювати контроль над діями місцевої влади та намагаються брати активнішу участь у процесі вироблення рішень [4].

У деяких випадках активність громадян приводила до зміни початкових рішень посадовців громад відповідно до побажань більшості мешканців громади.

При цьому найпопулярнішими механізмами участі населення в управлінні громадами є громадські слухання та збори громадян, на яких обговорюють вирішення нагальних проблем.

Навіть у тих випадках, де посилення впливу мешканців громади на власні рішення посадових осіб органів місцевого самоврядування не було помітно, спостерігається зростання їхнього інтересу до наявних механізмів контролю за діями місцевої влади.

Можна відзначити бажання самих посадовців територіальних громад бути більш відкритими до своїх виборців. Зокрема, посадовці деяких ОМС намагаються зробити власну діяльність максимально прозорою, оприлюднюючи порядок денний та всі ухвалені рішення на своїх сайтах.

Крім того, набуває популярності інструмент бюджету участі, завдяки якому представники ОМС намагаються залучати громадян до формування місцевого кошторису та визначення пріоритетних напрямів його використання.

Водночас, на нашу думку, децентралізація не дала громадянам будь-яких нових інструментів впливу на органи місцевого самоврядування, однак переконала їх, що такий вплив має сенс. Якщо раніше посадовці територіальних громад могли виправдовувати нездатність вирішувати проблеми власних громад нестачею ресурсів і повноважень, то тепер мешканці громад з часом все більше усвідомлюють, що можуть вимагати від своїх керівників набагато більше, ніж раніше.

Відповідно, багато залежатиме від активності пересічних мешканців громад і їхнього бажання контролювати дії посадових осіб органів місцевого самоврядування і, в разі потреби, впливати на їхні рішення.

Важливе місце займає забезпечення безпеки громадян під час децентралізації влади та реформування органів місцевого самоврядування.

Адже децентралізація в Україні відбувається в умовах збройного конфлікту з Росією і впливу пов'язаних із ним негативних явищ, неефективної боротьби з корупцією, проведення в Україні масштабних реформ, у т.ч. в секторі безпеки, за умов край обмежених ресурсів і корупції, економічних негараздів, негативних міграційних процесів і втрат людського ресурсу, дестабілізуючих процесів у занадто різноманітному політичному середовищі, кризи довіри громадян України до влади та політичної еліти загалом [5].

Передача громадам певних безпекових повноважень у раціональних обсягах і з урахуванням реального місця недержавного сектору в системі забезпечення національної безпеки не суперечить ні вимогам до спроможності такої системи (і навіть посилюють їх), ні принципу єдиноначальності в силових структурах (за умов належного правового оформлення).

Водночас така практика може сприяти підвищенню у громадян відчуття залученості і власного внеску до загальнонаціональної справи. А за умов ефективної взаємодії з державними силовими структурами – може сприяти підвищенню довіри громадян до влади.

Україна є унітарною державою з єдиною правовою базою, у межах якої повинні працювати і громади, з утворюваними ними силами забезпечення безпеки. Контроль над дотриманням ними законодавства України має бути покладений на органи місцевого самоврядування, громадські комісії та місцеві державні адміністрації. Відповідні силові структури, своєю чергою, в інтересах власної діяльності мають укладати з ними угоди, меморандуми про співпрацю, в рамках яких організують спільну діяльність і взаємодію, надають методичну, консультативну, навчальну, матеріально-технічну допомогу.

Таким чином, сили забезпечення безпеки громад та їх об'єднань мають бути:

- спроможними, максимально задовольняти потреби громадян і захищати їх інтереси;
- здатними працювати в рамках єдиної правової бази з урахуванням місцевої специфіки (соціально-політичної, демографічної, економічної, екологічної, географічної тощо);
- максимально легітимними на місцевому, а як інститут – на загальнодержавному рівні;
- сумісними: в нормативно-правовому сенсі – із системою забезпечення національної безпеки та її складовими, а у функціональному – з підрозділами Єдиної системи цивільного захисту, Національної поліції, Національної гвардії, Прикордонної служби, Збройних Сил, – і готовими до взаємодії з ними;
- спроможними негайно реагувати на виникнення небезпечних явищ та надзвичайних ситуацій;
- відносно самостійними та самодостатніми, убезпеченими від впливу політичних сил, місцевих «князьків», організованої злочинності;
- підзвітними та підконтрольними на місцевому та державному рівнях.

Питання набуття громадами «відносної безпекової самодостатності» полягає не лише в раціональному розподілі безпекових повноважень, а у збереженні та виведенні на новий якісний рівень і підвищенні ефективності взаємодії «сил громадського захисту» і державних силових структур. Крім того, за умов сильної політичної волі і реальної державної підтримки (та контролю) це є засобом підвищення активності громадян та легітимності системи державного врядування загалом.

Отже, важливими умовами успіху процесів розвитку та забезпечення безпеки громад є їх всеохопність, а також відповідальність як посадових осіб центральних органів влади, так і органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на місцевому рівні.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Провівши моніторинг, аналіз результатів і викликів, з якими стикаються територіальні громади під час першого етапу реформування органів місцевого самоврядування, дійшли висновку, що для створення спроможних територіальних громад необхідне аналітичне забезпечення процесу децентралізації шляхом:

- здійснення постійного моніторингу проблемних питань, які виникають у територіальних громадах;
- аналізу результатів впровадження механізмів спроможності територіальних громад;
- відповідальності та швидкого реагування посадових осіб місцевого самоврядування на виклики, які виникають в процесі реформування;
- формування фінансово-економічних та організаційних механізмів, спрямованих на розвиток інституційно спроможних громад, які забезпечать ефективність, якість та доступність публічних послуг, створять клієнтоорієнтовану громаду.

Список використаних джерел:

1. Місцеве самоврядування в Україні у 2016 році. Асоціація міст України. URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/stan2016web.pdf>

2. Місцеве самоврядування в Україні: стан та перспективи розвитку: аналіт. доп. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2009. 62 с.
3. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13785>
4. Павлюк А.П. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення: аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf
5. Пальчук В. Першочергові завдання об'єднаних територіальних громад. URL: <http://адмреф.сіаз.укр/38-glavnaa/158-pershochergovi-zavdannya-ob-ednanikh-teritorialnikh-gromad-2.html>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
7. Статистична інформація. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Association of Ukrainian Cities (2017), *Mistseve samovryaduvannya v Ukrayini u 2016 rotsi* [Local self-government in Ukraine in 2016], official site. URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/stan2016web.pdf> [Ukraine]
2. National Institute for Strategic Studies (2009), *Mistseve samovryaduvannya v Ukrayini: stan ta perspektyvy rozvytku* [Local self-government in Ukraine: state and prospects of development], *analychna zapyska* [analyst. ext.] Kyiv, 62 p. [Ukraine]
3. Ministry of Community and Territorial Development (2021), *Monitoryng reformy mistsevogo samovryaduvannya ta terytorialnoyi organizatsiyi vlady* [Monitoring the reform of local self-government and territorial organization of power] official site. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13785> [Ukraine]
4. Pavlyuk A.P. *Formuvannya obyednanyh terytorialnyh gromad: stan, problemni pytannya ta shlyahy yih vyrishennya: analychna zapyska* [Formation of united territorial communities: the state, problems and ways to solve them: an analytical note], official site. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf [Ukraine]
5. Palchuk V. *Pershochergovi zavdannya obyednanyh terytorialnyh gromad* [Priority tasks of united territorial communities], official site. URL: [http:// адмреф.сіаз.укр / 38-главная / 158-pershochergovi-zavdannya-ob-ednanikh-teritorialnikh-gromad-2.html](http://адмреф.сіаз.укр/38-главная/158-pershochergovi-zavdannya-ob-ednanikh-teritorialnikh-gromad-2.html) [Ukraine]
6. KМУ (2020) *Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi strategiyi regionalnogo rozvytku na 2021–2027 roky* [On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027], resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 05, 2020 No. № 695., official site. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [Ukraine]
7. State Statistics Servic (2021), *Statystychna informatsiya* [Statistical information], official site. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [Ukraine]